

Första långraden: : **p**esa : är att läsa *þænsa* ack. sg. m. 'denne', bestämning till ett föregående 'sten'; inskriften har antagligen lytt: »[N. N. lät lägga sten] denna [efter N. N.]», vartill så vad som är i behåll av andra långraden anslutit sig, **bru**(**pur**) 'broder' [sin].

7. Västra Stenby kyrka, Aska hd.

Litteratur: P. A. Säve, *ATS*, I, s. 138; *Reseber.*, 1861, s. 143; W. 182.

Stenen ligger som tröskelsten i västra ingången till kyrkan och har spår av slingor, som måhända tillhöra runstenstiden.

8. »Kälvesten-stenen», V. Stenby kyrka, Aska hd.

Pl. II. Fig. 1.

Litteratur: B. 904; L. 1173; W. 183; C. F. Nordenskjöld, *ÖFT* I (1875), s. 86; G. Stephens, *ONRM* 2, 723, 3, 448, 467; S. Bugge, *Rök* I, s. 99 i *ATS* 5, omnämner blott stenen; d:o, *Bidr. t. d. äldste Skaldedigtningens hist.*, Chra 1894, s. 21; E. Ihrfors, *Ostrog. sacra*, s. 13, teckn.; A. Noreen, *Altschwedische Grammatik* (1904), s. 489; Hj. Lindroth, *Om utvecklingen af ljudförbindelsen eyu i nordiska språk*, s. 341 i Arkiv f. nord. fil. 24.

Runstenen sitter inmurad i stenfoten invid marken i östra ändan av Västra Stenby kyrka.

Den återfanns, vitmenad och svårläst, av K. A. Hagson 1865 (*ONRM* 2, s. 724), som befriade den från överdraget, läste och avritade inskriften, vilken icke fullt riktiga läsning meddelas *ONRM* 3, s. 448.

P. A. Säve, *ATS* 1, s. 138, säger, att V. Stenby kyrka är »byggd 1812 för de sammanslagna socknarne Sten och Kjelfvesten på platsen, der den sednare församlingens kyrka stått». I denna nya kyrkas stenfot blev runstenen insatt. I B. 904 anges den vara placerad »I Silmuren».

Runstens ämne är granit. Stenens längd är 1,90 m, bredden i storändan 55 cm.

Inskriften utgöres av två rader med gemensam skiljelinie, båda med en tvärlinie som gräns nedåt. Huruvida även uppåt någon gräns funnits, kan ej ses, då stenens topp är förstörd, men B. 904 visar en linie uti inskriftens slut. Själva inskriften är likväl fullständigt i behåll. Begynnelse raden är 1,14 m lång, 15—19 cm bred, slutraden 1,32 m lång, 12—18 cm bred.

I B. 904 finnes ett snett kors utanför övre radens gränslinie. Möjligen finnes ett dylikt nästan i jämnhöjd med radernas skiljelinie.

Efter övre radens gränslinie nedåt följer **stikur**; **s** har form av ett streck från övre linien, varav 4 cm nedtill äro i behåll, 2 cm upptill avslagna; på **1 t** är kännestreckets utgångspunkt, som ligger 2,5 cm nedom stavens topp, skadad, av spetsen äro 2 cm i behåll; **i** är i behåll 11 cm nedifrån, sedan mycket skadad på 6 cm av sin sträckning; på **5 u** och **13 u** utgår kännestrecket 3 cm uppifrån, liksom på **u** i **kubl**; på **u** i **auint** 4,5 cm, på första **u** i **sunu** 5 cm, på det andra **u** mitt på staven 8 cm uppifrån och nedifrån. Skiljetecknet efter **stikur** är ett djupt lodrätt streck, som slutar 6,5 cm nedifrån, 4,5 cm uppifrån. R. 17—18 **au** i **pau** utgör en binderuna av **1 a** och **1 u**; kännestrecket till **u** utgår 1,5 cm ovan det till **a** och är tydligt ända till nedre linien, övre staven av **a** är borta.

I slutraden ser **s** i **sunu** ut som ett skiljetecken, i det övre delen 3,5 cm är så gott som borta, de nedre 2,5 cm i behåll, som sluta 8 cm nedifrån. Uti **sin** är **s** 6 cm, jämförelsevis grund. Efter **sin** står ett skiljetecken som utgöres av ett 3 cm långt lodrätt streck

mitt i raden. Inskriftens sista ord är **austr** men på **1 t** är kännestrecket mycket otydligt, liksom ock nedre kännestrecket av **r**.

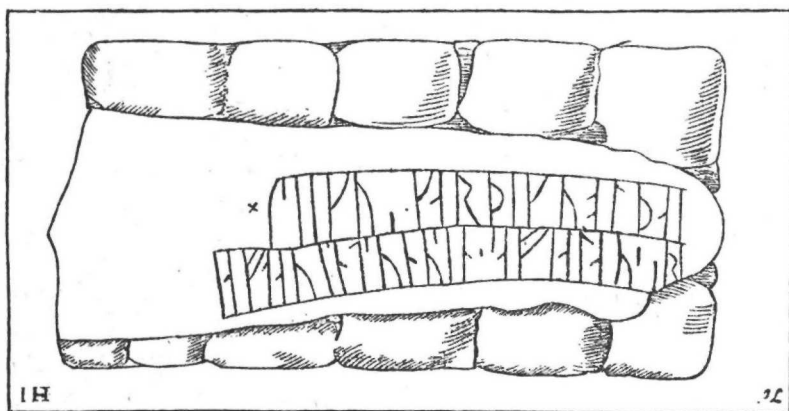
Inskriften är alltså följande:

a) Övre raden: **stikur** **karpi**

kubl **pau**

b) Nedre raden: **aft** **auint**

sunu **sin** **sa** **fial** **austr**

B. 904.

Runorna tillhöra kortkvisttypen. Detta framgår i första rummet av **1 b**, men till denna typs kännetecken hör ock, att kännestrecket utgår nedanför stavens topp på **u** och **t**, att **r** och **s** äro streckformiga, och att **a**, **t**, **n** ha kännestreck blott på ena sidan. Runorna **o**, **h**, **m**, vars former av kortkvisttyp ävenledes skilja sig från de vanliga runorna, förekomma icke uti inskriften.

Inskriftens första ord **stikur** är ett namn, om vars uppfattning skiftande meningar framställts. Prof. L. F. Löffler har förklarat det som *Styggur* (*Styggur*), en äldre form av adj. *styggur* 'skygg; ovänlig', troligen ursprungligen brukat som tillnamn, jfr isl. *beiskr*, *bolvisi*, *illi* m. fl. tillnamn, som antyda elakt sinnelag, Finnur Jónsson *Tilnavne i den isl. Oldlitteratur* s. 259, av vilka *Illugi* även brukas som personnamn. B. Kahle, *Arkiv f. nord. fil.* 26, 188 anför *Pétri styggur* Flb. 3, 140 från 1100-talet. Liksom i nom. sing. *Styggur*, är sedermera bortfallet *-w* bibehållet i den fullt motsvarande ack. sing. *siktriku Sigtryggw* DR II, B 2 (I, 3) Vedelspang I, vilken Wimmer, DR I, s. 70, håller för en svensk form. Vid sidan av dessa former med sedermera bortfallet *-w* står i båda inskrifterna ack. pl. *kumbl* (*kubl* Ög. 8, *kumbl* Vedelspang I) med redan bortfallet *-u* efter lång rotstavelse, med vilket *-u* detta *-w* alltså icke gärna kan vara i allo likställigt, var-

emot *-u* efter kort rotstavelse är kvar i **sunu** Ög. 8 men förlorat i **sun** Vedelspang I.¹ Liksom *y* synes betecknat med **i** uti **siktriku** *Sigtryggw* Vedelspang I, vilken uppfattning stödes av beteckningen **iu** uti **siktriuk** *Sigtrygg* Vedelspang II, så betecknas även i **stikur** *Styggwr y* med **i**. Wimmer *DR* I, LI och 70 läser **siktriku** som *Sigtryggw* men **siktriuk** som *Sigtriugg*, såsom ock A. Kock, Sv. Ijudhist. I, 26, och F. Dyrland, Ark. f. nord. fil. 27, s. 347, men medger möjligheten av ovanstående uppfattning, som han dock anser mindre trolig. Vad **stikur** *Styggwr* beträffar, är emellertid uppfattningen av **i** som *y* den enda möjligheten, om ordet, som Lindroth, Arkiv f. nord. fil. 24, s. 337 ff. sökt visa, ursprungligen har stammen **stugia-*; dess va-stamsböjning, som ordet har i denna inskrift, anser Lindroth vara sekundär, och omljudet härrör alltså från böjningen som *ia*-stam.

En annan uppfattning av **stikur** är, att det skulle utgöra namnet isl. *Stigr*, vilket liksom appellativet isl. *stigr*, *stigr* bör hava varit u-stam (A. Noreen, Altisl. Gr². § 328, anm. 1; H. Lindroth, s. 341). S. Bugge, Bidr. til d. ældste Skaldedigtnings Hist., s. 21, antager, att **stikur** uttalats *Stīgur*, besläktat men ej identiskt med *Stigr*, gen. *Stigs*, A. Kock, Arkiv f. nord. fil. 12, s. 250, jämför däremot **stikur** med isl. *Stigr*. Då pl. **kubl** *kumbl* förlorat *-u*, bör *-u* även bortfalla efter lång rotstavelse i **Stīgur*, varemot **Stīgur* skulle vara bibehållet i enlighet med **sunu** *sunu*; *Stīg(u)r* vore tänkbart jämte *Stīgur* liksom appellativt isl. *stigr* jämte *stigr*. Fsv. *Stigh* latiniseras enligt M. Lundgren *Personnamn* till *Stigotus* och synes vara kortnamn till **Stigh-got*. Om namnets första del vore ordet 'stig', kan ju kortnamnet hava haft u-stamsform.

Att **pāu** *þou*, ack. plur. neutr. av det dem. pron., som vanligen betyder 'den', här brukas i betydelsen 'denne', utgör också en ålderdomlighet.

Pret. **karpi** torde böra återgivas med *gærði*, möjligen *garði*, *giørði*, se Noreen, *Altschwed.* Gr. s. 463.

Inskriftens sannolika uttal kan betecknas sålunda: *Styggwr (Stīgur) gærði kumbl þou æft Öyvind sunu sinn. Sā fiall qustr.*

Översättning: Stygg (Stig) gjorde detta minnesmärke efter Öjvind, sin son. Han föll österut.

Noreen antar inskriften vara ristad omkring 900, det synes möjligt, att den icke är fullt så gammal.

Ristningen är väl närmast att jämföra med Vedelspang-stenen I, som Wimmer, *DR*. I, s. 69 f., visar vara ristad av en svensk och av historiska skäl s. 72 hänför till c. 950. Även denna har inskriften i olika långa rader med gemensam skiljelinie och gränslinie i början, har runorna **ᛦ**, **ᛠ** och kännestreckket utgår i allmänhet nedom stavens topp i **u**, **r**, men **s**, **t**, **b** hava vanlig form, **h**, **r** förekomma icke, men **m** har kännestrecken högt upp och ingen stav mellan dem. Dessa inskrifters språkformer hava ovan jämförts.

Denna inskrifts ålderdomliga språkform gör, att den avlidnes fall österut måste hänföras till någon av de tidigare förbindelserna mellan Sverge och Ryssland, där sedan mitten av 800-talet riken grundats av svenskar. I saknad av närmare uppgifter kan det synas fruktlöst att söka bestämma, i vilket krigsföretag Öjvind kan hava deltagit, då krigare

¹ Om beskaffenheten av *-w* i *styggwr* har meningsutbyte ägt rum mellan O. v. Friesen, Till nord. språkhistorien I (1901), II (1906) i Skr. utg. af K. Hum. Vetensk.-Samf. i Uppsala VII, 2, IX, 6, och A. Kock, Ark. f. nord. fil. 18, s. 243 f., 20, s. 256 f.

från moderlandet väl oavbrutet övergingo till dotterrikerna för att i deras vapenskiften vinna guld och ära. Ett särskilt tillfälle passar dock alltför väl till den på annan väg vunna tidsbestämningen för att det icke bör ifrågasättas som det riktiga. Då Igor 941 anfallit grekerna men blivit slagen, hade han knappt, säger Nestor, återvänt till Kiev, förrän han icke sysselsätter sig med annat än att samla nya trupper; han skickar bud på andra sidan havet till varägerna (svenskarne) och uppmanar dem att förena sig med honom för att hämnas på grekerna och tågade 944 till lands och sjöss mot grekerna, som han för-mådde till en fredstraktat 945, vars ordalydelse Nestor anför. Måhända har sålunda Öjvind varit en av de varingar, som deltog i detta härnadståg.

9. Vinnerstads kyrka, Aska hd.

Pl. II. Fig. 2.

Litteratur: O. Klockhoff, *Meddelanden från Östergötlands Fornminnesfören.* 1903, s. 26; Brate, *Reseber.* 1904, 1907.

Runstenen står nu invid huvudingången till Vinnerstads kyrkogård, lutad mot muren, upptäcktes 1877 och satt då, liksom vid mitt besök 1904, i kyrkans vapenhus, som tak i en nisch i väggen med begynnelseraden inåt väggen och slutraden utåt vapenhuset, och 68 cm synlig längd; den sträckte sig åt höger, åt inskriftens början och slut, under muren 23 cm, åt vänster blott obetydligt. Runstenen togs ut vid kyrkans reparation 1897—98.

Runstenen beskrives och tolkas av O. Klockhoff på följande sätt: »Stenen utgöres af en kalkstenshäll; nedre delen är borta, hvarigenom en del af ristningen gått förlorad. Äfven på sidorna äro bitar afslagna, så att de enskilda runorna endast delvis äro bevarade. Den nuvarande höjden är 140 cm., bredden 40—45 cm. På vänstra sidans öfre del är stenens kant formad till något, som möjligen skall föreställa de yttre konturerna af hufvudet på det vanliga »runstensdjuret» och står i omedelbar förbindelse med de ormslingor, hvaraf stenens inre fält uppfylles. Därigenom delas runslingan, som löper utefter stenens kanter, i två delar.

Stenen är mycket förvittrad, så att ej blott ormslingorna inuti densamma utan äfven runorna äro svåra att skönja. Inskriften börjar längst ned till vänster, afbrytes af hufvudet och fortsätter sedan utefter öfre kanten och hela högra sidan. Jag läser den på följande sätt, hvarvid skadade eller osäkra runor sättas inom [].

... [t] . rista : s[it]n : pisa : e[ft]ir : asu : mupur : sin ...

Då Brate 1904 såg stenen, syntes endast . rista : s och på motsatta sidan asu : mupur. Den afslagna delen nedtill har säkerligen innehållit namnet på stenens upphofsman samt ordet lit (o: lät) samt på motsatta sidan det af sin felande a. Osäkert är ordet sitn. Efter s synas ett par streck, af hvilka det första ser ut som runan för i; det andra kan